

s'obre a escenaris que transcendeixen els límits, respectables, dels especialistes i dels estudiosos i s'eixamplen cap a la societat. En una entrevista Bàrbara Sàgrera manifestava la convicció que una llengua estàndard potent exigeix una llengua col·loquial potent. Una llengua amb expressions amb un poder discursiu molt fort i que cal salvaguardar (conservar i usar): «qui barata, el cap se grata», deia ella, és molt més vigorós que «pensa-t'ho abans de canviar.»

Potser en aquest punt sigui on cal cercar una de les funcionalitats principals d'aquesta obra, gosaria dir que cabdal dins la literatura popular illenca: el seu component pedagògic. Els filòlegs i estudiosos poden descobrir molts elements d'interès en el *Corpus de fraseologia...*, però el món de l'educació (reglada i no reglada), el món de l'animació sociocultural i el de les comunicacions audiovisuals (sovint tan erm en qüestions de qualitat lingüística) tenen a les mans amb aquesta obra set deus d'un material expressiu que haurien de fer servir.

Una obra molt notable dins el panorama de l'erudició filològica de les nostres terres. Un treball d'anys de dedicació tossuda i intel·ligent que pot prestar un gran servei a la nostra societat, des del punt de vista de la riquesa i de la creativitat de l'idioma que ens defineix com a poble.

MARTÍ I CASTELL, Joan: *Els principis fonamentals en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra*, Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 2018.

PERE GINER-MIRA

M.A. en Llengua i Literatura Catalanes (UAB-UB)

pgm1162@gmail.com

Posar a l'abast del públic una exposició dels principis fonamentals en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra és doblement necessari en l'actualitat catalana. Hi és necessari per catalana: l'operació fabriana va ser un punt d'inflexió en la història de la nostra llengua i de la nostra nació, que cal conèixer per entendre tot el que ha passat després. Igualment, una exposició així també és necessària en el moment actual català perquè aquest moment, com el de Fabra, també és un punt d'inflexió per la llengua i la nació, al centre del qual hi ha les mateixes qüestions centrals de l'operació de Fabra. Trobem l'exposició d'aquests principis fabrians a l'obra del 2018 del Dr. Joan Martí i Castell, que és la reelaboració «molt àmplia» de la conferència inaugural que va llegir el 2015 a la I Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra.

L'estructura bàsica del llibre continua essent la de la conferència, i té dos apartats: en el primer s'assenyala el lligam fonamental —o, fins i tot, identificació total— entre la llengua i la nació que hi ha en la concepció fabriana: «L'objectiu de fer del català una llengua nacional és el fonament principal [... de] tota l'operació». Aquest lligam no és un lligam necessari: és una tria completament conscient

de Fabra, que divergeix dels posicionaments de qui pretén que el català sigui no més una llengua literària, tal vegada només a l'abast dels entesos, i que s'oposa diametralment a la qualificació maligna del català com a patuès espanyol; contra tot això, el projecte fabrià vol una llengua apta per tot i per tothom i, encara més important, una llengua que no serveix fonamentalment per comunicar-se sinó per concebre, com passa en la normalitat de les llengües: una llengua nacional.

L'aplicació d'aquesta idea bàsica a l'obra codificadora és la matèria del segon apartat tant de la conferència com del llibre, i significativament l'epígraf d'aquest apartat, que era només «La codificació» a la conferència, és «Una codificació per a la unitat» al llibre: la codificació fabriana treballa per la unitat de la llengua i, doncs, de la nació, o viceversa. Aquesta aplicació és tractada en diversos subapartats que no segueixen tots la mateixa lògica: alguns se centren en les parts de la normativa, ortografia, gramàtica i lèxic, mentre que d'altres presenten el tractament que reben la llengua antiga, la variació geolectal i l'espanyol en la concepció fabriana.

Quant al català antic, Fabra li atorga el paper principal de corpus on anar a buscar lèxic i gramàtica genuïns per resoldre els buits que creen les innovacions —mots i expressions nous— o l'eliminació de castellanismes, corpus a què s'ha de recórrer sempre amb la moderació que imposa que el català codificat resultant ha de mantenir el contacte amb la genuïnitat del català actual: «L'ideal que perseguim [...] és] formar la llengua moderna que fóra sortida de la nostra llengua antiga sense els llargs segles de decadència».

També els geolectes contemporanis poden servir de font de terminologia i estructures genuïnes; però amb relació a la variació diatòpica, el més important per Fabra és que la codificació del català ha de refermar la unitat de la llengua, i alhora tots els geolectes s'hi han de poder reconèixer, l'han de poder assumir com a pròpia. De fet, que la normativa pugui ser acceptada és una exigència vàlida no només diatòpicament, sinó en tots els casos: el prescriptor ha de tenir molt en compte si les seves propostes tenen possibilitats de ser acceptades —si són prou senzilles per ser apreses i utilitzades fàcilment per la massa de parlants, que no sap de lingüística— i, si es demostra que no ho són un cop posades en pràctica, ha de saber renunciar-hi.

Aquest requisit de funcionalitat s'exacerba en l'exigència de disciplina fèrria i de submissió incondicional que Martí i Castell situa al centre de l'exposició amb relació a l'ortografia, exigència que respon, a més d'a la major resistència que troba qualsevol reforma ortogràfica, per tal com l'ortografia és a la superfície de la llengua i això fa les reformes detectables conscientment, al funcionament de base memorística de la lectoescriptura; també és a aquest funcionament que es deu la dificultat afegida per aprendre l'ortografia fabriana que han tingut els catalans a qui l'ocupació espanyola ha deixat sense escola en català.

A diferència del que passa amb l'ortografia, la normativització de la morfosintaxi no troba tantes resistències, però a la vegada, com és sabut, resulta més difícil pels parlants, perquè els errors en aquest àmbit són més difícils de detectar

i de tractar; Fabra hi dóna la importància deguda en vincular el coneixement correcte de la llengua amb el coneixement correcte de la morfosintaxi, sobretot de la sintaxi.

Quant al lèxic, el principi fonamental de Fabra és que el català tingui la capacitat de satisfer qualsevol necessitat lingüística dels parlants, la qual cosa demana el desenvolupament acurat de llenguatges tècnics i, naturalment, del llenguatge literari, donant múscul a l'estil de cada escriptor; per la creació de neologismes, ultra els sistemes ja esmentats de recurs al català antic i als geolectes, l'operació fabriana assenyala un altre procediment, el morfològic: la derivació i la composició, que s'han de dur a terme, tanmateix, respectant escrupolosament la genuïnitat del català.

Finalment, el paper de la llengua espanyola en el català ha de ser el de qualsevol altra llengua veïna, el d'aportar alguns manlleus, i, per tant, cal dur a terme la descastellanització del català, cal eliminar-ne tots els castellanismes que hi són com a resultat de la subordinació del català a l'espanyol: tots aquests, però només aquests; és un primer pas imprescindible per arribar a la genuïnitat de la llengua.

A la conferència del 2015 l'exposició de Martí i Castell del tractament fabrià de l'espanyol incloïa un comentari dels posicionaments de Fabra sobre el bilingüisme; al llibre, aquest comentari s'independitza en un apartat 3 —després de l'1 de «llengua i nació» i del 2 de la «codificació per a la unitat», i al mateix rang estructural que aquests, doncs—: s'hi presenta la clarividència de Fabra quant als objectius colonials espanyols de nadiuització de l'espanyol en territori catalanòfon, i als efectes nefastos per la catalanitat lingüística i política que aquesta nadiuització no podia sinó tenir, amb especial menció de l'escola; i Martí i Castell hi afegeix, també, l'oficialitat lingüística a l'estat independent que, contra el braç de les fúries, i malgrat tot, encara volem bastir. A aquest apartat 3 del llibre, encara se n'hi afegeixen dos més, el 4 i el 5, un sobre punts de vista sociolingüístics fabrians i l'altre d'elogis a Fabra.

Les actes de la Jornada que contenen la transcripció de la conferència original són de bastant difícil accés; i calia, doncs, publicar el llibre —sens dubte amb la reelaboració, que aporta concisió i facilita així la lectura— perquè l'exposició dels principis fabrians estigués realment a l'abast de tothom. Calia, perquè ja només la pregunta inicial, «Què cal que fem amb el català», se'ns posa a nosaltres com es posava a Fabra. Ell va respondre «Cal que en fem una llengua nacional», i és exclusivament gràcies a això que avui existim; i és només si nosaltres també responem el mateix en els nostres fets que existirem d'aquí cent anys; i si responem una altra cosa, no. Vetaquí fins a quin punt Fabra és actualíssim. És una necessitat actualíssima assumir, com Fabra, que les llengües territorials no conviuen i que quan aspiren a la nadiuitat en un mateix territori el conflicte és inevitable; és una necessitat peremptòria assenyalar que a Catalunya l'expressió «un sol poble», que identifica un projecte sociopolític, si no resulta i a la vegada arrela en «una sola llengua», és un engany, una deshonestat; que el sol poble que va fer néixer l'expressió «un sol poble» és el que uneix valencians, aragonesos, principatins i

illencs, és a dir, la sola llengua, i que qualsevol altre sentit de l'expressió n'és una corrupció. Això és la base; l'estructura que es basteix damunt d'aquesta base és igualment actual, i encara més, és clar, per qui es dedica a pensar la normativa del català.

El llibre de Martí i Castell, doncs, és del tot pertinent, i excel·lent en els continguts; és millorable, penso, en la forma, sobretot en l'estructura general, que ja estava bé amb només els dos primers apartats a la conferència: explicava clarament el posicionament de base, «Llengua i nació», i el seu desenvolupament, «La codificació» / «Una codificació per a la unitat». L'afegiment dels altres tres apartats difumina aquesta estructura tan clara: del bilingüisme, ja estava bé parlar-ne amb la descastellanització; un apartat específic de sociolingüística no era necessari, perquè no fa més que repetir tota la sociolingüística de Fabra que ja apareix als apartats precedents, des de la mateixa decisió de treure el català del pou de la diglòssia i bastir una llengua nacional —i la sociolingüística que no és de Fabra ja l'afegeix Joan A. Argenter al pròleg del llibre, que gira entorn de la relació entre la llengua i la normativa, i de com la llengua és un fenomen molt més ampli que la normativa—; l'apartat final d'elogis era igualment innecessari.

Aquesta darrera —passat d'alguns exemples repetits que carreguen lleugerament la lectura— és la sola objecció de contingut que podem fer a Martí i Castell: es deixa portar massa cap a l'elogi o fins la idolatria de l'home. No fem cap bé a Pompeu Fabra si ens dediquem a exaltar-lo a ell; el millor homenatge que podem fer-li és entendre, explicar, continuar i millorar la seva obra; és així com afirmarem el seu mestratge, molt més que anomenant-lo contínuament «el Mestre»; és assenyalant els seus errors i corregint-los que el respectarem, no pas procurant minimitzar-los en l'exposició —és simptomàtic que l'únic «[Pompeu Fabra] s'equivocava» de la conferència hagi desaparegut al llibre.

Millorar l'obra de Fabra, sí. Perquè tota obra humana —i un savi com Fabra segur que s'hauria reivindicat ben humà— és millorable. Per exemple, en la morfologia verbal de l'estàndard. ¿Segur que és impossible aconseguir, també aquí, la unitat tan anhelada i aconseguida a la resta de la normativa? No dic que sigui possible, dic que no és acceptable que el fetixisme envers l'obra fabriana faci intangible la solució que ell va prescriure —i que fins i tot pràcticament prohibeixi que hi rumiem. Sigui com sigui, prèvia a l'esforç de millora és la tasca d'explicar per quins principis es va regir Fabra, i aquest és l'objectiu que es marca i aconsegueix *Els principis fonamentals en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra*, del Dr. Joan Martí i Castell.